

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Янкова Л.Ю.

Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

У сучасному світі тероризм виступає як одна з найсерйозніших загроз міжнародному миру та безпеці, впливаючи на стабільність держав, безпеку громадян та економічний розвиток країн. Відповідь на цей виклик вимагає комплексного підходу, зокрема, розробки ефективних організаційно-правових механізмів боротьби з тероризмом.

Організаційно-правова база боротьби з тероризмом охоплює широкий спектр заходів, включаючи міжнародну правову співпрацю, національне законодавство, спеціалізовані антитерористичні підрозділи, а також заходи з протидії фінансуванню тероризму. Особлива увага приділяється не лише реактивним заходам, але й превентивній діяльності, спрямованій на недопущення терористичних актів.

Співпраця між країнами у сфері боротьби з тероризмом через міжнародні організації та двосторонні угоди відіграє ключову роль у формуванні ефективної глобальної відповіді на терористичну загрозу. Разом з тим, національні правові системи країн потребують адаптації до змінюваних умов і викликів, що ставить перед ними міжнародний тероризм, вимагаючи від держав гнучкості та інноваційного підходу до розробки та імплементації правових норм.

Це дослідження спрямоване на виявлення основних принципів та ефективних практик організаційно-правового забезпечення боротьби з тероризмом, а також на ідентифікацію потенційних напрямків розвитку національного антитерористичного законодавства. Особлива увага приділяється аналізу викликів та проблем, з якими

стикається держава у процесі реалізації антитерористичної політики, зокрема, забезпечення балансу між засобами боротьби з тероризмом та захистом прав людини.

Враховуючи глобальний характер терористичної загрози, наукова спільнота і практики безпеки стикаються з необхідністю постійної адаптації та вдосконалення існуючих організаційно-правових рамок, пропонуючи шляхи оптимізації міжнародної та національної відповіді на терористичні загрози.

Воєнний стан, як правовий режим, вводить низку особливостей в організаційну структуру держави, її правоохоронну систему та сферу прав і свобод громадян, що, безперечно, впливає на стратегії та тактики протидії тероризму. В цьому контексті важливо проаналізувати, як змінюються повноваження правоохоронних органів, які додаткові заходи безпеки впроваджуються, та як це все корелює з дотриманням прав людини та міжнародними зобов'язаннями України.

Сьогодні, боротьба з тероризмом, є одним із основних елементів забезпечення національної безпеки України. Це спонукає наукові, політичні та військові кола, а також представників громадянського суспільства в багатьох країнах світу інтенсивна займатися такими питаннями.

Боротьба України з міжнародним тероризмом, як і будь-якої іншої держави, визначається насамперед:

- інституційними засадами – формуванням ефективної державної політики у боротьбі з тероризмом, виробленням чіткої концепції, стратегії, основних принципів, а також практичними шляхами реалізації;
- правовими принципами – відповідність конституційним нормам, законам України, правовим актам, відповідним рішенням;
- виконанням завдань, покладених на міжнародні договори у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, активізація діяльності відповідальних органів

та усунення можливості подальшого зростання динаміки злочинів терористичного характеру і самого тероризму.

Тероризм є одним із найнебезпечніших проявів злочинності, який характеризується масштабністю, непередбачуваністю, жорстокістю, цинізмом та значними наслідками соціального та державного, а також морального та особистого значення.

З початку повномасштабного воєнного вторгнення українці чи не щодня стикаються з постійними терористичними актами з боку рф, яка намагається використовувати мову насилля та залякування для переслідування своїх політичних та воєнних цілей.

Статтею 1 Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» передбачено, що воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [1].

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом», тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2].

На превеликий жаль, тероризм і воєнний стан мають глибокий зв'язок. Воєнний стан створює сприятливе середовище для посилення терористичних загроз [11, с. 79]. Деякі особи та/або терористичні організації можуть експлуатувати хаос та паніку, що виникають під час дії правового режиму воєнного стану та здійснювати терористичні напади і дестабілізувати вже напружену ситуацію у населених пунктах. Вони використовують військові дії, прифронтові та тимчасово окуповані території, як прикриття для своїх дій, та можуть залучати прихильників і нових членів. З метою протидії цим загрозам, необхідно встановити ефективні механізми обміну інформацією та співпраці між різними правоохоронними органами та військовими структурами [3].

З урахуванням цих та інших особливостей сучасності правові аспекти боротьби з тероризмом набувають неабиякої ваги і потребують значних зусиль як з боку держави, так і з боку суспільства в частині забезпечення і дотримання законодавства у цій галузі.

Одним із засобів вирішення цього питання, безумовно, є правотворча діяльність держави. Зміст нормативно-правових актів тісно пов'язаний із положеннями Конституції України, згідно з якими права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [4].

Сьогодні у внутрішньому правовому полі України діє ціла низка законодавчих та підзаконних актів, які охоплюють найбільш вірогідні напрямки, де можна очікувати терористичних проявів. Кримінальна відповідальність за здійснення терористичного акту передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України [5]. Також чинний Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за інші злочини терористичного характеру: участь у вчиненні терористичного акту (ст. 258-1 КК України); публічні заклики до вчинення теракту (ст. 258-2 КК України);

створення терористичного об'єднання чи терористичної організації (ст. 258-4 КК України); фінансування тероризму (ст. 258-5 КК України) та інші.

Однак, не дивлячись на наявну правову основу, яка ґрунтується на Конституції та законах України, актах Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актах міжнародних організацій, членами яких є Україна, російська збройна агресія, яка триває вже майже 2 роки, обумовила необхідність невідкладного внесення змін до чинного законодавства, які б дозволили загальнодержавній системі боротьби з тероризмом діяти більш ефективно в сучасних надскладних умовах [7].

Так, досить залишається не вирішеним питання щодо оновлення концептуальних засад, унормування окремих процедур, узгодження норм різних нормативно-правових актів. При розробці нормативно-правової бази протидії тероризму в Україні доцільно враховувати як власний, так і світовий досвід у цій сфері, у тому числі щодо використання новітніх технологій і методів у такій протидії тероризму. Потребує доопрацювання Концепція протидії тероризму, затверджена Указом Президента України № 53/2019 від 05.03.2019 [6].

Ґрунтового перегляду потребує перелік суб'єктів боротьби з тероризмом (з урахуванням сучасної системи органів державної влади), визначення повноважень безпосередніх суб'єктів боротьби з тероризмом. Результати аналізу чинного законодавства України свідчать про відсутність системного нормативно правового регулювання порядку визнання організації терористичною, що не дозволяє вживати ефективних заходів правового реагування на протиправну діяльність, зокрема міжнародних терористичних організацій [8].

Нормативно-правові акти, що визначають правовий статус суб'єктів антитерористичної діяльності в Україні, свідчать про те, що сьогодні різні гілки влади не виробили комплексної відповіді на тероризм як форму злочинної діяльності та на тероризм як негативне суспільно-політичне явище [10; 12; 13].

Аналіз організаційно-правових засад боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану в Україні виявив кілька ключових аспектів, що визначають ефективність антитерористичних заходів. По-перше, воєнний стан накладає додаткові обов'язки на правоохоронні органи, зміцнюючи їхні повноваження для більш рішучих дій проти терористичних загроз [13, с. 15]. По-друге, адаптація законодавства до викликів, пов'язаних із воєнним станом, є критично важливою для забезпечення правової визначеності та ефективності антитерористичних заходів. По-третє, збалансування між посиленням безпеки та захистом прав і свобод громадян стоїть як непросте завдання, що вимагає уважної уваги та постійного моніторингу.

Організаційно-правові засади боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану в Україні представляють собою складний комплекс заходів, які вимагають постійного аналізу, оцінки та адаптації. Ефективне протистояння тероризму можливе лише за умови збалансованого поєднання законодавчих ініціатив, технологічного розвитку, міжнародного співробітництва та захисту прав і свобод громадян. Створення адаптивної та гнучкої системи, здатної ефективно реагувати на змінні умови та на виклики безпеки. Успіх у цій сфері залежить не лише від правових норм, але й від ефективності їх застосування, готовності суспільства до співпраці, та здатності держави інтегрувати міжнародний досвід та інновації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Дубчак Л.С. Виклики та проблеми юридичного забезпечення боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану. Збірник матеріалів наукового форуму Протидія терористичним актам у міському середовищі. 21 червня 2023 року. С.60-61
4. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 18.02.2024).

5. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
6. Указ Президента України No 53/2019 від 05.03.2019 «Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 18.02.2024)
7. Щурат Т.Г. Поліцейський скринінг в умовах воєнного стану як один із напрямів діагностики. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн заходу (Одеса 29 квіт.2022 р.) Одеса: Одеський державний ун-т. внутр. справ, 2022. С. 285-286.
8. Волков М.С. Актуальні питання нормативно-правового забезпечення антитерористичної діяльності. *Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану*: збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року) С.36-37.
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України 24 лютого 2022 р. № 64/2022. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 18.02.2024)
10. Бережний С.М. Суб'єкти боротьби з тероризмом та їх повноваження в умовах функціонування режиму воєнного стану. *Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану*: збірник матер. круглого столу (Київ, 31 серп. 2022 р.). Київ: НА СБУ, 2022. С. 11–13. С. 11.
11. Албул С.В. Загрози терористичного характеру: до питання визначення поняття. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 16 червня 2023 р.). Дніпро: ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 78–80.
12. Албул С.В. Правові аспекти контррозвідувального забезпечення боротьби з терористичними актами в Україні. *Протидія терористичним актам у міському середовищі*: збірник матеріалів Наукового форуму. Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 21 червня 2023 р.). Київ: Вид-во УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2023. С. 26–28.
13. Албул С.В., Горб В.В. Організаційно-правові засади системи оперативного інформування про загрози терористичного характеру в Україні : навчальний посібник. Одеса : ОДУВС, 2023. – 134 с.